

Een liefdeslied

Ledevaartkerk Chaam, zondag 10 september 2017

Ds. Sara Dondorp

Eerste lezing: Jesaja 5:1-7

Tweede lezing NT: Matteus 21:33-42

Inleiding

De eerste Schriftlezing vanmorgen, uit de profetie van Jesaja, kan je lezen als een liefdesgedicht. Zo begint het in elk geval. Maar zoals vaker in de liefde, gaat het al heel snel fout. Het Lied van de Wijngaard begint zo mooi. De profeet brengt God aan het woord als geliefde. Er is een hoge verwachting: een geliefde verwacht veel van zijn lief. Maar dan volgt de teleurstelling. En laten we niet vergeten: juist uit die teleurstelling blijkt de liefde. Wat kan het anders schelen dat alles kapot gaat. De profeet Jesaja schrijft aan het begin van de ballingschap. Hij ziet de wereld om zich heen in elkaar storten. Hij ziet de teleurstelling. Dat klinkt door in zijn Lied van de Wijngaard. Straks horen we hoe Jezus in zijn Gelijkenis dit lied gebruikt. Een wijnbouwer met liefde voor zijn wijngaard, die teleurgesteld raakt. Zijn verhaal is net een beetje anders. Maar het liefdeslied blijft erin doorklinken.

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus, Lieve mensen,

Het was een en al teleurstelling in de lezingen van vanmorgen. Hooggestemde liefde aan het begin van het lied van de wijngaard, hoop op een prachtige opbrengst bij de wijnbouwer over wie Jezus vertelt. Maar alles loopt uit op teleurstelling. Een teleurstelling die wij wel herkennen. Waren we niet vol hoop aan het eind van de vorige eeuw. De Koude Oorlog was afgelopen. Alles zou beter worden. Maar nu leven we in de greep van de angst, en onder de schaduw van dreigende milieurampen. Van de hoop van toen is niet veel meer over.

Hoop en teleurstelling, daar gaat het vanmorgen over. Een liefdeslied zingt Jesaja, maar wel een bitter liefdeslied. Wat begon met bewerken, bouwen en planten, eindigt met afbraak, verbranding en verwoesting. Pas aan het eind horen we wat er vanuit liefde verwacht werd. De wijnbouwer verwachtte recht, maar oogstte onrecht. Dat liefdeslied ging dus niet over rozengeur en maneschijn, het is een lied over hoe liefdevol of liefdeloos mensen met elkaar omgaan.

Terwijl ik las over die grondig verwoestte wijngaard, dacht ik aan een verhaal dat mijn vader mij ooit vertelde. Hoe het verhaal precies ging, weet ik inmiddels niet meer, ik vertel maar gewoon wat ik me ervan herinner. Het ging over iemand die zich beschikbaar had gesteld als ouderling. Deze man vertelde aan mijn vader een anekdote, waarschijnlijk om hem te laten weten hoe daadkrachtig hij was. Met zijn vrouw, die een hartstochtelijk tuinierster was, had hij een conflict. Het ging denk ik over de manier waarop je onkruid te lijf gaat. De man was zeer van zijn eigen gelijk overtuigd en wilde een daad stellen. Op een dag, toen zijn vrouw niet thuis was, spitte hij de hele tuin om. Niet alleen het onkruid was weg, maar alles: ook de bloemen. Met trots vertelde hij het verhaal aan mijn vader. Hij presenteerde zich als daadkrachtig en besluitvaardig. Volgens hem liet het verhaal zien hoe geschikt hij zou zijn als ouderling. Mijn vader, die zelf ook een hartstochtelijk tuinier was, was geschokt. Hij hoorde in het verhaal niet zozeer de daadkracht, maar vooral de liefdeloosheid. Liefdeloosheid tegenover die vrouw en haar liefde voor de tuin en liefdeloosheid tegenover alles wat in die tuin groeit en bloeit. Mijn vader pleitte er in de kerkenraad dan ook voor deze man niet in het ambt van ouderling te bevestigen. Zijn hele tuin had hij verwoest,

alleen om zijn gelijk te krijgen. Dat is iets anders dan bouwen aan een gemeenschap van liefde en recht.

Doet de wijnbouwer in het lied van Jesaja dan niet precies hetzelfde? Die met liefde aangeplante wijngaard maakt hij met de grond gelijk. Het resultaat is inderdaad vergelijkbaar, de emotie erachter niet. Die aspirant-ouderling verwoestte zijn tuin uit gelijkhebberij. Bij de wijnbouwer voel je de passie, gekrenghed, teleurgestelde liefde. Hij is niet trots op de verwoesting, integendeel. Het doet hem pijn dat het zo gelopen is. En juist uit die pijn blijkt de liefde.

Liefde is zo'n zwaarbeladen woord, zei een collega eens tegen me. Het is zo vaak gebruikt, op zoveel manieren en met zoveel verwachting. God is Liefde, zeggen we in de kerk, maar wat bedoelen we ermee? Kunnen we niet beter zoeken naar een ander woord? Die collega stelde voor om voortaan te spreken over tederheid. Maar als de wijnbouwer in Jesaja 5 God zelf is, dan is hij hier allerminst teder. Meer gepassioneerd en emotioneel. Het is een bijzonder rauwe kant van liefde die we hier tegenkomen. Eigenlijk vind ik het wel mooi dat God zich ook associeert met deze rauwe, emotionele vorm van liefde. Daar wordt God misschien wel een beetje menselijker van. Menselijk, want met mensen wil God zich verbinden. Als we een ander woord zoeken voor Gods liefde, dan zou ik willen denken aan verbondenheid, betrokkenheid. God voelt zich betrokken bij de mensenmaatschappij, Hij is diep teleurgesteld als het hier niet rechtvaardig toe gaat. Door zijn teleurstelling te tonen, hoopt hij mensen te prikkelen, mensen aan te zetten om er wat aan te doen. Want zeg nou zelf, in die woestenij die God in zijn wijngaard aanricht, herkennen we eigenlijk wel stukken van onze eigen mensenwereld. Herkennen we de chaos die overblijft als we proberen de wereldvrede te herstellen door machtsvertoon en geweld. Natuurlijk moet rechteloosheid bestreden worden. Maar door alleen het wegvagen van rechteloosheid, creëer je nog geen recht. Ook daar moet aan gewerkt worden, met veel aandacht en geduld. Hopelijk zijn wereldleiders ook daar nog mee bezig als ze zich voorbereiden op stevige maatregelen. Volgens mij is dat waar het lied van de wijngaard toe oproept. God heeft er alles aan gedaan om een mooie wijngaard te bouwen, nu is het aan ons om met aandacht en geduld vruchten te kweken, vruchten van rechtvaardigheid, recht en vrede.

Bijna vanzelf komt nu het beeld van die andere wijnboer naar voren. Of liever: het andere beeld van dezelfde wijnboer. Jezus vertelt zijn gelijkenis zo, dat je vanzelf denkt aan het lied van de wijngaard. In deze variant gaat de wijnboer op reis en laat hij zijn geliefde wijngaard over aan zijn pachters. Aan hen geeft hij de verantwoordelijkheid om er wat van te maken. Volgens mij betekent die afstand niet dat hij zich niet verbonden voelt. Deze wijnboer stuurt telkens afgevaardigden om te kijken hoe het gaat. En als blijkt dat het niet goed gaat, probeert hij te waarschuwen. Wanneer dat allemaal niet helpt, stuurt hij zijn eigen zoon. Als dat niet blijkt is van verbondenheid en betrokkenheid!

Jesaja en Jezus vertellen over dezelfde wijnbouwer. Toch is er ook een groot verschil tussen de twee versies. In het lied van de wijngaard, in Jesaja 5, is geen sprake van pachters. Jezus vertelt dat de wijnbouwer zijn wijngaard achterlaat in de handen van zijn pachters. Dat was in zijn tijd heel gebruikelijk, mensen zagen daar niets vreemds in. Die pachters kregen verantwoordelijkheid voor de wijngaard. Daarin ligt een belangrijk verschil. Hoe de pachters met de wijngaard zelf omgingen, vertelt het verhaal niet. Wel hoe ze het personeel behandelen en afgevaardigden van de wijnboer. Het is allemaal onrechtvaardigheid, dood en verderf. Omdat het hier om mensen gaat, klinkt het extra heftig en ernstig. De wijnboer verwachtte recht, maar kreeg onrecht. Als eigenaar is hij misschien eindverantwoordelijk, maar de pachters, de gebruikers van de wijngaard, delen de verantwoordelijkheid. Bij Jesaja

kan je het nog zo lezen dat God zelf de wijngaard verwoest. In de gelijkenis zijn het toch echt de mensen die het doen. Ik zou bijna zeggen: wij mensen spitten de tuin helemaal om, om te laten zien hoe daadkrachtig en zelfverzekerd wij zijn. Van de tuin blijft dan weinig meer over: God wat doet u ons aan! Maar kan God dan niet evengoed zeggen: mens, wat doe je mij aan!

Overigens wil ik hiermee niet zeggen dat daadkracht bij voorbaat altijd slecht is. Maar in termen van Gods betrokkenheid kan het ook anders. Het uitdragen van recht en vrede kan ook op een andere manier. Jezus laat dat zien door een citaat uit Psalm 118. Het beeld van de hoeksteen staat voor goed leiderschap. De hoeksteen is de steen waar een gebouw op rust. De steen die in mensenogen juist ongeschikt is, zelfs als gewone bouwsteen, die wordt in Gods wijngaard, in Gods Rijk, juist de hoeksteen. Zoals zo vaak gaat het bij God diametraal anders dan wij denken. Dat is een wonder voor onze ogen en een dag van jubel en vreugde, gaat de Psalmist verder.

In Gods ogen gaat het altijd net een beetje anders dan wij denken. Wij zijn heel snel geneigd te denken in krachtige taal, zoals bijvoorbeeld die aspirant-ouderling. Maar bij God gaat het anders. Bij hem gaat het om betrokkenheid. Om verbondenheid. En, ja, laten we dat woord toch maar gebruiken, bij God gaat het om liefde. In verbondenheid geeft God ons de verantwoordelijkheid voor zijn wijngaard. Kunnen wij dat wel aan? In veel opzichten misschien niet. Er is veel ellende in de wereld, waar we geen antwoord op hebben. Zeker niet wij in het klein, zoals wij hier zitten. Hoe kunnen we de klimaatproblemen te lijf? Wat kunnen wij doen aan de ravage op Sint Maarten, of aan de situatie rondom Korea of internationaal terrorisme. Niet veel misschien, maar machteloosheid helpt ook niet. Volgens mij begint het in het klein: geduld, zorgvuldigheid, je bewust zijn van de keuzes die je maakt, van de zaken die je steunt en steeds voor ogen houden: wat betekent dat voor de wijngaard? Op het grote wereldtoneel hebben we misschien geen invloed, maar wel op het kleine toneel om ons heen. Mensen die ons iets vragen, mensen die bij ons betrokken zijn. Ook daar kunnen we geduld, zorgvuldigheid en verbondenheid laten zien. Daar hebben we elkaar voor nodig. Daarvoor mogen we elkaar vasthouden en ondersteunen, in verbondenheid met elkaar en betrokken op Gods liefde. Zo staan we straks in de kring als we breken en delen, als we elkaar straks groeten met Gods vrede. Want wat God ons schenkt wordt meer naar gelang wij delen, horen, helpen, helen, vruchtbaar in de Heer. Amen